EKONOMİ BİLİMLERİ DERGİSİ
Cilt: 17 **No:** 3 **Yıl:** 2025 **ISSN:** 1309-8020 (Online) (**ss.** 185-193)

‘GIRL FRIDAY’ BETTY TILLMAN ve JAMES M. BUCHANAN

Coşkun Can AKTAN[1]
Prof. Dr.
Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
E-mail: ccan.aktan@deu.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-4294-2314

Yıl 1987. Henüz 24 yaşındayım. Washington Dulles Uluslararası Havaalanı’na indiğimde beni anayasal politik iktisat adı verilen araştırma programına önemli katkılar sunan ve o yıllarda Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi’nin (Center for Study of Public Choice) Ziyaretçi Bilim Adamları Koordinatörü (Visiting Scholar) Profesör Viktor Vanberg karşıladı. 24 yaşında doğru dürüst dil bile bilmeyen bir genç adamı utangaç ve ürkek bir seyahatin sonunda karşılayan kişinin Viktor Vanberg bile olmasını bile bugün anlamakta zorlanıyorum. Vanberg yaklaşık yarım saatlik bir yolculuktan sonra Fairfax’ta bir eve bıraktı beni. Ev James M. Buchanan’ın özel asistanı Betty Tillman’a aitti. Böyle bir şey kesinlikle önceden planlanmış değildi. Bayan Tillman o sırada Buchanan’la birlikte Portekiz’deki bir onursal doktora programına eşlik ediyordu. Yaklaşık bir hafta sonra Buchanan ve Tillman döndüler. Bayan Tillman arzu edersem kendisine ait evin bir odasında kalabileceğimi söyledi. Ben de şaşkınlıkla ve mutlulukla yapılan teklifi memnuniyetle kabul ettim.

Betty saat 7 gibi kalkıp en geç saat 8 gibi Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi’nde oluyordu. Ben de yaklaşık 9 gibi merkezde çalışmalarıma başlıyordum. Günlük rutinimiz bu şekildeydi. Ben yaklaşık saat 15.00’e kadar merkezde çalışmalarımı sürdürdükten sonra zihnimi tazelemek ve eğlenmek maksadıyla GMU Field Hose gidip orada “squash” adı verilen oyunu oynardım.

Aradan 40 yıl geçti. *Buchanan Opera Omnia* (Buchanan Külliyatı) adı verilen bir özel sayı yayınlanması gündeme geldiğinde bu yazıyı kaleme alarak Betty

---

***** Bu çalışmada bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

Sorumlu Yazar: ccan.aktan@deu.edu.tr

[1]**Atıf (APA):** Aktan, C. C., (2025), Girl Friday’ Betty Tillman ve James M. Buchanan, Ekonomi Bilimleri Dergisi, 17 (3): 164-184.

Tillman'a minnet ve şükran duygularımı ifade etmek istedim. Betty Tillman'ı sevgiyle ve özlemle anıyorum.

Gerçekten kimdi bu Bayan Tillman? Hakkında bir yazı yazma ihtiyacı hissettiğim bu kişinin özel birisi olması gerekiyordu, yoksa manasız bir şekilde bir yazı kaleme almanın da gereği yoktu, elbette! Hak etmeyene gereksiz methiyeler dizmenin ne değeri olabilir ki?

"Girl Friday" Betty…

"…Betty Tillman, my long time girl Friday,"[2]
James M. Buchanan

1986 yılında Nobel Ekonomi ödülü ile onurlandırılmış olan James M. Buchanan hiç şüphesiz politik iktisat ve iktisadi düşünceler tarihine ismini yazdıran büyük bir fikir adamı ve bilim insanıdır.

Buchanan'ın yayınlanmış neredeyse tüm kitaplarının önsözünde Betty Tillman mutlaka vardır.[3] Buchanan akademik kariyerinde Tillman'ın yarım asırdan daha uzun süre devam eden desteğini "sadakat" (loyalty), "adanmışlık" (devotion) ve benzeri kelimelerle anlatır… Betty Tillman'ı da *"benim uzun süreli Girl Friday'im"* şeklinde ifade eder.[4] Bu sözler Buchanan'ın 1987 yılında Stockholm'da Nobel ekonomi ödül töreninde yaptığı konuşmada ifade edildi. Buchanan'ın bu sözlerini Türkçe'ye *"benim sadık yarenim Betty Tillman"* olarak tercüme etmemin yanlış olmayacağını düşünüyorum.

Betty Tillman ilk olarak 1961 yılında Virginia Üniversitesi'ndeki Thomas Jefferson Politik Ekonomi Merkezi'nde Buchanan'ın idari işlerden sorumlu asistanı olarak işe başladı. James M. Buchanan ile 45 yılı aşan yakın dostluğun başlangıcı böyle

[2] Buchanan J.M. 2025. "Notes on Nobelity". NobelPrize.org. Nobel Prize Outreach 2025. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/economic-sciences/1986/buchanan/article/>

[3] Profesör William Breit Betty Tillman'ı "efsanevi bir verimliliğe sahip olup, Buchanan'ın kitaplarının önsözlerinde sıkça adı geçer" sözleriyle övmektedir. Breit, W. 1983. "Introduction", Buchanan, J.M. 1983. Political Economy 1957-1982", The Thomas Jefferson Center Foundation, The C. Warren Nutter Lectures in Political Economy. American Enterprise Institute.

[4] "Girl Friday" Amerikan İngilizce'sinde *"elinden her iş gelen, her işe koşan sadık ve güvenilir kadın"* anlamında kullanılan bir terimdir. Girl Friday ifadesi, Cary Grant ve Rosalind Russell'ın başrollerini paylaştığı His Girl Friday (1940) adlı sinema filmiyle yaygınlık kazanmıştır.

başladı. Tillman, Buchanan ile Virginia eyaletindeki üniversitelerde çalıştı. Buchanan nereye gittiyse Betty de oraya gitti… 1969'da Blacksburg'a taşındılar ve o zamanki adıyla Virginia Politeknik Enstitüsü'nde (VPI, bugünkü Virginia Tech) Buchanan ile birlikte çalıştılar. 1983 yılında ise alınan bir karar ile Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi Fairfax'te bulunan George Mason Üniversitesi'ne taşındı. Bayan Tillman 2007'de emekli olana kadar Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi'nde Buchanan'ın özel asistanı olarak çalıştı. Buchanan'ın 9 Ocak 2013 tarihinde vefatının ardından yaklaşık 10 ay sonra 2 Ekim 2013 tarihinde Betty Tillman'da hayata gözlerini yumdu.

Ann B. Buchanan, James M. Buchanan ve Betty Tillman
Nobel Ekonomi Ödülü Töreni, Stockholm, 1986.

Betty Tillman akademisyen değildi, Buchanan'ın bilimsel araştırmalarına yardımcı olan bir araştırma asistanı ya da araştırma görevlisi olarak da çalışmadı. Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi'nde idari işlerden sorumlu olan iki sekreter bulunmaktaydı. Betty Tillman ise sadece Buchanan'a yardımcı olan bir idari sekreter (executive secretary) idi. Ama o hepsinden öteye Buchanan'ın Girl Friday'i idi… Bayan Tillman 80 yaşına değin emekli olmadı. Ara ara merkeze giderek orada Buchanan'la çalışmalarını sürdürdü.

Kamu Tercihi Okulu'nun Kraliçesi

Bayan Betty Tillman iktisadi ve siyasi düşünceler tarihine adını altın harflerle yazdırdığına inandığım Kamu Tercihi Okulu'nun *"Momma Betty"*si idi. O *"Kamu Tercihi Okulu'nun Kraliçesi"* ve *"Kamu Tercihi Okulu'nun First Lady'si"* ünvanına sahip olan eşsiz bir sima olarak anıldı ve öyle kabul edildi.

40 yıl sonra Betty Tillman hakkında bu yazıyı kaleme alırken acaba onunla ilgili neleri hatırlıyorum? Onu tanımlayacak kelimeleri art arda sıralamak istiyorum:

Zarafet, nezaket, güleryüz… Yüzünde daima cana yakın ve samimi bir dostluk ifadesi… Benim için ise adeta bir anne şefkati ile gösterdiği ilgi…

Merkez'e daha vardığım ilk gün bana Buchanan'ın hemen karşısındaki bir odayı verdiler. Üstelik ziyaretçi araştırmacıların bir kısmı kütüphanede çalışırken bana bir oda verilesmini de gerçekten anlamış değildim ve doğrusu şaşırmıştım… Nihayetinde dokorasını bile henüz tamamlamamış, birkaç düzgün cümle kuramayacak kadar zayıf bir İngilizce'si olan mahcup bir zavallıydım, o kadar! Merkeze ziyaretçi araştırmacı olarak gelen ilk Türk akademisyendim. 1986 yılında *Özelleştirme* konusunda bir kitap yayınlamış olmam muhtemelen Buchanan'ın ilgisini çekmiş olabilirdi. Doğrusu hala bunun cevabını bilmiyorum. Sadece şanslı olduğumu söylemekle yetiniyorum.

James M. Buchanan'ın özel asistanlığını yapan Betty Tillman, Jim Buchanan'ın tam aksine son derece cana yakın ve samimi bir insandı. Buchanan fazla konuşmayan, ciddi bir adamdı, ama gerçekten sevimliydi. Onunla yeni tanışan herkes belki de Nobel kazanmış birisi olması algısından kaynaklanan bir duygu neticesinde saygıya karşılıyordu onu. O ise giyiminden, tarzından, konuşmasından arabasına kadar fazlasıyla mütevazi bir adamdı. Betty Tillman ise bu son derece ciddi adama neşe ve sevinç aşılayan bir asalet, zarafet ve nezaket abidesiydi sanki.

Keynezyen iktisat sonrasındaki tüm iktisadi düşünceler okulları arasında en etkili okullardan birisi olan Virginia Politik İktisat Okulu'nda Betty Tillman ismi en az Buchanan kadar bilinen bir isimdi. Kamu Tercihi alanında çalışan her kim varsa istisnasız hepsi Buchanan kadar Betty Tillman'ı da tanırlar ve bilirlerdi.
2 Ekim 2013 yılında vefatının ardından Kamu Tercihi teorisinin öncü isimlerinin onun hakkında yazdıkları okunmaya değer güzel sözler içeriyor. Bunlardan birkaçını özetleyerek en azından Bayan Tillman'ın karakter ve kişiliğin hatırlanmasını istiyorum.

James M. Buchanan'ın belki de en vefalı öğrencisi ve meslektaşı Richard Wagner Betty ile ilgili olarak şunları yazdı:

> *"Betty Jim Buchanan'ın bilimsel çalışmalarına bir tür uçan payanda görev yaptı. James Buchanan'ın çalışmaları kendi adına yüksek sesle konuşsa da, çoğu insan için Buchanan sıcak olmaktan çok mesafeli ve suskun biriydi. Buna karşın, Betty gittiği her yerde ve tanıştığı herkese karşı sıcaklık ve samimiyet yansıtırdı".*[5]

Buchanan'ın çalıştığı George Mason Üniversitesi Ekonomi departmanı öğretim üyelerinden Karen I. Vaughn'ın şu sözlerini de çok değerli buluyorum. Vaughn Betty'yi şöyle anlatıyor:

> *"Betty her şeyden önce Jim Buchanan'ın sekreteri ve çalışmalarında yardımcısıydı. Ama bundan çok daha fazlasıydı. Betty, Kamu Tercihi Merkezi'nin annesiydi; Jim Buchanan'ın yapamayacağı bir şekilde Merkez'de çalışan herkesi besleyen kişiydi. (...) Betty her zaman insanların duyguları, aileleri, zaferleri ve zorluklarıyla ilgilenirdi. Jim, Kamu Tercihi Merkezi'ni inanılmaz entelektüel bir ortama çevirdi, ancak Betty entelektüel ortama insani bir bağlam kazandıran sıcaklığı ve aidiyet duygusunu sağladı. Jim birçok kez Betty'nin kendisi için vazgeçilmez olduğunu, Kamu Tercihi Merkezi'nin Betty sayesinde geliştiğini söylerdi. (...) Betty, Kamu Tercihi Merkezi'nde Jim'in gelişmesini sağlayan besleyici bir ortam yarattı. Betty, Jim'in hem meslektaşları, öğrencileri ve ziyaretçileriyle olan*

[5] Wagner, R. E. "Betty Tillman, A Remembrance Of Times Long Ago", Public Choice 158, 3–4 (2014).

> *bağlantısını hem de onlara karşı tamponunu oluşturuyordu. Onlar bir takımdı ve her biri diğeri için vazgeçilmezdi."*[6]

Profesör Karen Vaughn dürüst ve samimi övgü ve yapıcı yergiyle dolu bu sözlerinde gerçeği ifade ediyordu. Ben de Kamu Tercihi Araştırma Merkezi'nde bulunduğum yaklaşık 3 yıllık zaman zarfında bunları gözlemledim.

Buchanan'ın öğrencisi ve ortak yazarlarından biri olan meslektaşı Dwight Lee için de Betty Tillman'ın yeri doldurulamayacak kadar özeldi. Profesör Lee Betty'nin vefatının ardından şunları kaleme aldı:

> *"İnsanlar Betty'yi severdi çünkü Betty gülümsemesi, coşkusu ve nezaketiyle gönülleri feth eden bir kadındı. Betty'nin Kamu Tercihi Merkezi için önemini düşünmeden onu hatırlamak elbette mümkün değil. Merkezi Betty olmadan düşünemesek de Merkezin Betty olmadan entelektüel açıdan heyecan verici ve teşvik edici bir yer olmayacağını kabul etmemiz gerektiğini düşünüyorum. Betty'nin Merkez'in çalışmasını sağlayan bir tutkal görevi olduğu söylenir. Sıkı çalışması ve yetkinliğiyle Merkez'in çalışmalarını geliştirdi, ancak Betty'yi bu kadar özel yapan şey bu değildi. Neredeyse herkesin yapabileceğinden daha iyi yaptığı şey, Merkez'de çalışmayı entelektüel açıdan ilham verici bir faaliyetten daha fazlası haline getiren sevgi ve aile duygusunu tesis etmek oldu. Merkezin sıcak ve uyumlu ortamında çalışmak büyük ölçüde Betty sayesinde mümkün oldu.".*[7]

Buchanan'ın öğrencilerinden biri olan ve Anayasal İktisat adının mucidi olan Richard McKenzie de sözleri ile Betty Tillman ve Jim Buchanan arasındaki sıkı mesleki bağı şu sözlerle anlatmaktadır:

> *"Yine de Jim'in Betty'ye duyduğu hayranlık çok açıktı. Onunla arasında başka hiç kimsede olmayan ya da olamayacak bir bağ vardı. Onlar bir takımdı. (...) Bu dünyada, başkalarının birleştirici güçleri olmadan bireysel olarak başarabileceklerinden çok daha fazlasını başarmalarını sağlayan, tanınmayan güçlü bir araç olan insanlar vardır. Betty bütünü parçalarının toplamından daha büyük hale getirdi."*[8]

---

[6] Vaughn, K. "Remembering Betty Tillman". Public Choice 158, 7–8 (2014).
[7] Lee, D.R. "Betty Tillman: a Remembrance". Public Choice 158, 3–4 (2014).
[8] McKenzie, R.B. "A Tribute to Betty Tillman". Public Choice 158, 5–6 (2014).

Bir dönem Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi'nin direktörlüğü görevini yürüten Donald Boudreaux da Betty için şu samimi sözleri kaleme aldı:

> *"Merkezin bilimsel havası James Buchanan ve Gordon Tullock tarafından belirlenmişti; tutumsal havası (attitudinal ambiance) ise tamamen Betty'nin eseriydi. Bu tutum olmasaydı, James Buchanan'ın entelektüel mirası bugün daha zayıf ve kesinlikle çok daha farklı olurdu. Betty'nin James Buchanan ve kamu tercihinin entelektüel mirasının oluşturulmasındaki rolü için Betty Tillman'a minnet borçluyuz."*[9]

Evet, ben de öyle düşünüyorum. Betty Tillman'a minnet ve şükran borçlu olduğumuzu düşünüyorum. Sadece Türkçe'de değil belki de tüm dillerde söylenen bir hakikat sözü Buchanan ve onun Girl Friday'i için de geçerliydi. Aretha Franklin ve Eurythmics'in düetini hatırlayın: *"Sisters Are Doin' It For Themselves."* Sözleri şöyle başlıyor:

Bir zamanlar şöyle derlerdi:
Her "büyük adamın" arkasında
'büyük bir kadın' olmalı…

Neden Bayan Ann B. Buchanan değil de Betty! Bunun cevabını ben bilmiyorum…. Bildiğim şu… Buchanan'ın belki de evlatları da olmadığı için hafta içinde tüm zamanını Merkez'de bilimsel araştırmaları ile geçirirdi. Betty'nin güler yüzü ve neşesi eşliğinde arada kahvesini yudumlar ve tekrar kitaplarının başına geçerdi. Hafta sonunda ise zamanını eşi Ann ile birlikte Blacksburg'deki çiftliğinde geçirirdi.

Keşke…

"Akademik habitus" akademisyenlerin yaşam alanıdır. Bu yaşam alanında akademik değerler ve akademik kültür fevkalade önemlidir. O iklimde solunan hava, iş birliği, çalışma ahlakı, fikir alışverişi sayesinde akademisyenler kendilerini geliştirirler ve daha verimli çalışmalar yapma imkanına kavuşurlar. Henüz 13 yaşımı tamamlayıp Ankara Maliye Okulu'na gidip, mezuniyetimin ardından Dokuz Eylül Üniversitesi Maliye Bölümü'nde üniversite eğitimimi tamamladıktan sonra

[9] Boudreaux, D.J. "Betty Tillman". Public Choice 158, 1–2 (2014).

maliye biliminin kurucusu ve önderi olan birisinin başında bulunduğu merkez'de yaklaşık 3 yıl boyunca teneffüs ettiğim hava benim yaklaşık yarım asırlık akademik kariyerim üzerinde çok ama çok etkili oldu. Bugüne değer eğer etkili ve verimli kitaplar ve makaleler kaleme aldıysam bunu Kamu Tercihi Araştırma Merkezi'ne borçlu olduğumu ifade etmeliyim.

Maalesef Buchanan'ın emekliliğinin ve ölümünün ardından Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi o eski akademik ikliminden tamamen uzaklaştı. Merkez'de o eski "ruh" ve "atmosfer" zamanla yok olup gitti. Merkezi ziyaret eden bilim insanlarının sayısı azaldı. Halbuki 1980 ve 1990'lı yıllarda Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi Buchanan ve Tillman sayesinde inanılmaz güzel bir çalışma iklimine sahipti.

Hani "içimde ukde kaldı" derler ya, benim de hayal ettiğim bir şeyin gerçekleşmemiş olması beni hep üzüntüye sevk etmiştir. Buchanan'ın vefatının ardından para ile işi olmayan bu adamın 2.5 milyon Dolar servetinin tamamı Buchanan'ın vesayeti ile aile üyeleri tarafından Middle Tennessee State Üniversitesi'nde bağışlandı. Buchanan'ın iktisat bilimine armağan ettiği, daha doğrusu gelişimine katkılar sunduğu kavramlardan birisi "fırsat maliyeti" idi. Oysa bu servetin kendi adına kurulacak bir vakıf bünyesinde Buchanan'ın akademik mirasına tahsis edilmesi çok daha doğru olurdu. Buchanan yaşamında iken belki de bu fırsat maliyetini hesaplayamadı! Buchanan'ın geride bıraktığı serveti ile Buchanan Merkezi, Buchanan Enstitüsü, Buchanan Kamu Tercihi ve Anayasal Politik Araştırmaları Merkezi kurulmak suretiyle bu alanda çalışacak genç araştırmacıların desteklenmesi çok daha iyi olurdu. Bunu ciddi bir eksiklik olarak görüyorum.

Bugün George Mason Üniversitesi'ndeki Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi'nin ve orada görev yapan çoğu akademisyenlerin Buchanan'ın mirasına dört elle sarılmadığını düşünüyorum. Merkez'deki araştırmacıların belki de çoğunun kamu tercihi ve anayasal politik iktisat felsefesini daha ileriye taşıyacak araştırmalardan uzak olduğunu kanaatindeyim.

Kamu Tercihi Araştırmaları Merkezi o eski merkez değil, üstüne ölü toprağı olarak serilmiş gibi! Güzel olan şu… Buchanan'ın mirasına kimsenin sahip çıkmasına gerek yok! O bilim dünyasına mal olmuş, iktisadi düşünceler tarihine adı bir daha silinemeyecek kadar güçlü bir şekilde kazınmış bir insan artık…

Son Söz

Buchanan'ın çalışmalarını adanmışlıkla sürdürmesinde ben Betty Tillman'ın çok özel bir yeri olduğunu düşünüyorum. Betty olmasaydı belki de Buchanan o velût bilim adamı olmayabilirdi. *"Buchanan'ı Buchanan yapan diye…"* abartılı bir cümle kurmaya hiç gerek yok! Ben sadece şunu söylemek istiyorum. Benim de kendimi mensubiyet içerisinde gördüğüm Virginia Politik İktisat Okulu'nun tarihinde Betty Tillman'ın çok özel bir yeri vardır.

Buchanan ve onun Girl Friday'i Betty Tillman'a minnet ve şükran duygularımı ifade etmeyi bir borç biliyorum. Okuyucuların bu yazımı müritlik, kişisel sevgi-saygı ya da minnet-sadakat duyguları çerçevesinde değerlendirmemeleri gerektiğini düşünüyorum. Buchanan büyüyen ve genişleyen devletin (Leviathan'ın) maliyetlerini bugüne değin en etkili biçimde ortaya koyan ve bu konuda birbiri ile yakın bağı olan iki büyük disiplinin (kamu tercihi ve anayasal politik iktisat) kurucusu olmuştur. Devlet adı verilen organizasyon insan yaşamında her zaman var olacak ve olması gereken bir oragnizasyondur. Önemli olan Buchanan'ın felsefesini anlayarak Leviathan'a dönüşen devlete gem vurmak, devletin güç ve yetkilerini, görev ve fonksiyonlarını sınırlayacak kurallar oluşturmaktır.